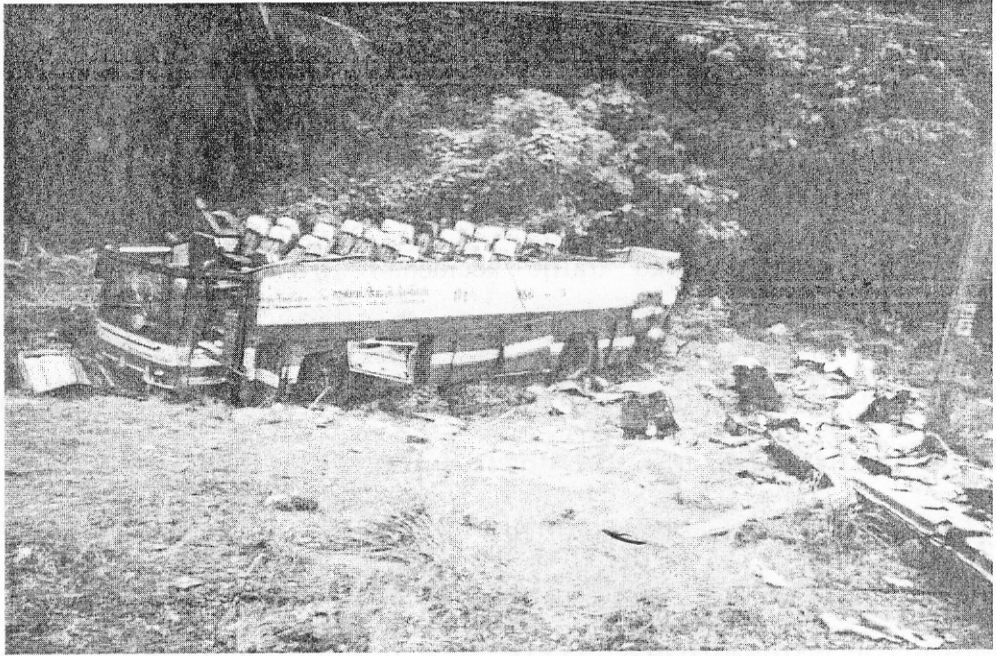

1. บทนำ

1.1 คำนำ

อุบัติเหตุจากการจราจรบนถนน (Road traffic accidents) เป็นสาเหตุของการบาดเจ็บ และการเสียชีวิตที่สำคัญเป็นลำดับแรก ๆ ของประชากรไทย ถึงแม้จะดูเหมือนว่า จำนวนอุบัติเหตุและจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ได้ขึ้นถึงจุดสูงสุดในปี พ.ศ. 2537 และ พ.ศ. 2538 โดยในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนอุบัติเหตุเกิดขึ้นทั้งสิ้น 102,610 ครั้ง และในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทั้งสิ้น 16,727 ราย (ดังตารางที่ 1.1) อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ยังคงอยู่ในระดับที่สูงอย่างต่อเนื่อง สถิติอุบัติเหตุของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2544 มีอุบัติเหตุการจราจรเกิดขึ้นทั้งสิ้น 77,616 ครั้ง และมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจำนวนทั้งสิ้น 11,652 คน ซึ่งก็ยังไม่แตกต่างจากสถิติในหลายปีก่อนหน้านี้นัก

ความสูญเสียด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุการจราจรในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งประมาณการโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย มีมูลค่าประมาณ 69,656 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 2.23 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (Gross National Product หรือ GNP) ในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 3,120,000 ล้านบาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2537) โดยเมื่อรวมมูลค่าความสูญเสียดังกล่าวเข้ากับความสูญเสียในส่วนของคุณค่าของมนุษย์แล้วจะมีมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ 106,367 ล้านบาท หรือ 3.41 ของ GNP (Ministry of Transport and Communications, 1997)

**รูปที่ 1.1 : การเสียชีวิตของประชาชน 12,000 รายต่อปี และความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ
มูลค่ากว่า 100,000 ล้านบาทต่อปี เป็นเรื่องจะต้องป้องกันและแก้ไขโดยเร่งด่วน**

จากการที่อุบัติเหตุน้ำท่วมได้ก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเป็นมูลค่าประมาณปีละกว่า 100,000 ล้านบาท รวมทั้งการสูญเสียชีวิตของประชาชนอีกประมาณปีละ 12,000 ราย กระทรวงคมนาคมในฐานะผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ในระดับนโยบายของประเทศ จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว โดยกระทรวงฯ ได้จัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนนขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยแผนแม่บทดังกล่าวประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 9 กิจกรรม และกระทรวงฯ ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนแม่บทนี้ในระยะเวลา 5 ปี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 9,850 ล้านบาท ซึ่งกิจกรรมทั้ง 9 กิจกรรมได้แก่

1. การจัดองค์กร นโยบายและเศรษฐศาสตร์ของความปลอดภัยทางถนน
2. การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และการบังคับใช้กฎหมาย
3. การวิเคราะห์และวิจัยอุบัติเหตุ
4. การฝึกอบรมและการปรับปรุงวิธีการออกไปอนุญาตขับรถ
5. การฝึกอบรมเยาวชนด้านความปลอดภัยทางถนนในสถานศึกษา
6. การรณรงค์และประชาสัมพันธ์เรื่องความปลอดภัยบนถนนให้กับผู้ใช้รถใช้ถนน และสาธารณชน

7. การควบคุมมาตรฐานด้านความปลอดภัยของยานพาหนะ
8. การตรวจสอบและปรับปรุงถนนที่อันตรายให้เกิดความปลอดภัย
9. การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุบัติเหตุ

การลดความสูญเสียจากอุบัติเหตุ จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย ทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ขับขี่โดยอาศัยมาตรการทางด้านกฎหมาย การฝึกอบรม การให้การศึกษา และการประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงความปลอดภัยของยานพาหนะ การปรับปรุงด้านการให้บริการทางแพทย์แก่ผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุการจราจร ตลอดจนการปรับปรุงถนนและสภาพแวดล้อมโดยใช้มาตรการทางด้านวิศวกรรม สำหรับในประเด็นท้ายสุดนั้นครอบคลุมถึง**การลดอุบัติเหตุ**ในบริเวณโครงข่ายถนนที่เป็นจุดอันตราย และ**การป้องกันอุบัติเหตุ**ไม่ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน นับเป็นวิธีการดำเนินการอย่างหนึ่งที่จะป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความบกพร่องของถนน ซึ่งดำเนินการตามหลักปรัชญาที่ว่า **การป้องกันดีกว่าแก้ไข** (Prevention is better than cure.)

รูปที่ 1.2 : ต้นไม้และวัตถุแข็งในเขตปลอดภัยเป็นสิ่งอันตรายต่อผู้ขับขี่
ซึ่งสามารถป้องกันได้

เนื่องจากกระทรวงคมนาคมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการกับอุบัติเหตุในเชิงรุก (Proactive) ดังนั้น ในการดำเนินการตามแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน กระทรวงคมนาคม โดยสำนักนโยบายและแผนการขนส่งและสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวง จึงได้ว่าจ้างคณะวิศวกรรมศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์ ทำการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำคู่มือการตรวจสอบความปลอดภัยทางถนนสำหรับประเทศไทยขึ้น ในปี พ.ศ. 2545

ตารางที่ 1.1 : สถิติอุบัติเหตุจากรถในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2546

ปี พ.ศ.	กรุงเทพ			ภูมิภาค			ทั่วประเทศ		
	อุบัติเหตุ	ตาย	บาดเจ็บ	อุบัติเหตุ	ตาย	บาดเจ็บ	อุบัติเหตุ	ตาย	บาดเจ็บ
2530	19,745	752	6,333	4,387	1,352	2,256	24,132	2,104	8,589
2531	31,175	817	9,565	4,114	1,198	3,939	35,289	2,015	13,504
2532	31,709	917	10,005	6,388	4,451	3,076	38,097	5,368	13,081
2533	33,064	949	10,701	7,417	4,816	7,551	40,481	5,765	18,252
2534	38,355	1,057	10,778	7,946	5,276	8,777	46,301	6,333	19,555
2535	46,743	983	11,025	14,586	7,201	9,677	61,329	8,184	20,702
2536	64,006	1,011	11,031	20,886	8,485	14,299	84,892	9,496	25,330
2537	72,359	1,290	18,849	30,251	13,856	24,692	102,610	15,146	43,541
2538	64,469	1,284	21,697	24,898	15,443	29,021	94,362	16,727	50,718
2539	60,308	1,069	23,314	28,248	13,336	26,730	88,556	14,405	50,044
2540	54,324	903	20,933	28,012	12,933	27,828	82,336	13,836	48,761
2541	46,800	732	18,920	26,925	11,502	33,618	73,725	12,234	52,538
2542	37,868	594	17,104	29,932	11,446	35,434	67,800	12,040	47,770
2543	43,485	1,582	23,368	30,252	10,406	29,743	73,737	11,988	53,111
2544	45,711	1,519	22,854	31,905	10,133	31,106	77,616	11,652	53,960
2545	48,507	1,734	23,488	43,116	11,382	45,825	91,623	13,116	69,313
2546	49,916	1,508	24,547	54,726	12,938	56,523	104,642	14,446	81,070

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลข้อสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื, (www.police.go.th)

1.2 แนวคิดของการตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน

วัตถุประสงค์หลักของการตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน คือ การลดจำนวนการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนถนนโดยอาศัยวิธีการที่มีลักษณะเป็นเชิงรุก (Proactive Approach) วิธีการแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการกันอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นกรมทางหลวง กรมโยธาธิการ กรมการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานครฯ หรือเทศบาลต่าง ๆ โดยการปรับปรุงจุดหรือบริเวณที่มีจำนวนอุบัติเหตุเกิดขึ้นมาก เป็นวิธีที่เรียกกันว่า Blackspot Improvement วิธีดังกล่าวเป็นวิธีที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและมีลักษณะเป็นการตามแก้ปัญหา (Reactive Approach) ที่เกิดขึ้นจากจุดบกพร่องในโครงข่ายถนน ซึ่งอาจเกิดจากการมองข้ามความปลอดภัยในการออกแบบ การก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือการขาดการบำรุงรักษา หรือถ้าหากการออกแบบถนนได้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ความบกพร่องอาจเกิดจากอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการควบคุมทางแยกก็ได้ ซึ่งไม่ว่าจุดอันตรายจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม ผลที่ตามมาคือ การบาดเจ็บและเสียชีวิตของประชาชนคนไทย และความสูญเสียทางเศรษฐกิจต่อประเทศชาติ ดังนั้น การนำแนวคิดการตรวจสอบความปลอดภัยทางถนนมาใช้ ตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มออกแบบถนน ไปจนถึงการตรวจสอบในขั้นตอนอื่น ๆ จึงเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าในการที่จะป้องกันปัญหาอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นก่อนที่จะทำการก่อสร้างถนน ซึ่งก็เป็นไปตามหลักปรัชญาที่ว่า การป้องกันดีกว่าการแก้ไข

1.3 การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน คืออะไร ?

การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน (Road Safety Audit) หรือ ตปถ. หมายถึง การตรวจสอบโครงการด้านถนนหรือการจราจรอย่างเป็นทางการโดยผู้ตรวจสอบอิสระที่ทรงคุณวุฒิ ซึ่งการตรวจสอบนี้จะครอบคลุมถึงโครงการหรือถนนที่มีอยู่แล้ว โครงการที่กำลังก่อสร้าง หรืออยู่ระหว่างการออกแบบ โดยผู้ตรวจสอบจะรายงานถึงศักยภาพในการเกิดอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการใช้งานของโครงการและถนนดังกล่าว (Austroads, 2002)

Institution of Highways and Transportation (IHT) (1996) ในสหราชอาณาจักร ได้ให้คำนิยาม ตปถ. ว่าเป็นวิธีการที่เป็นทางการสำหรับใช้ในการประเมินศักยภาพในการเกิดอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการใช้งานของโครงการก่อสร้างถนนใหม่ และโครงการปรับปรุงและบำรุงรักษาถนนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า การนำวิธีการดังกล่าวมาใช้อย่างเป็นระบบ จะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ

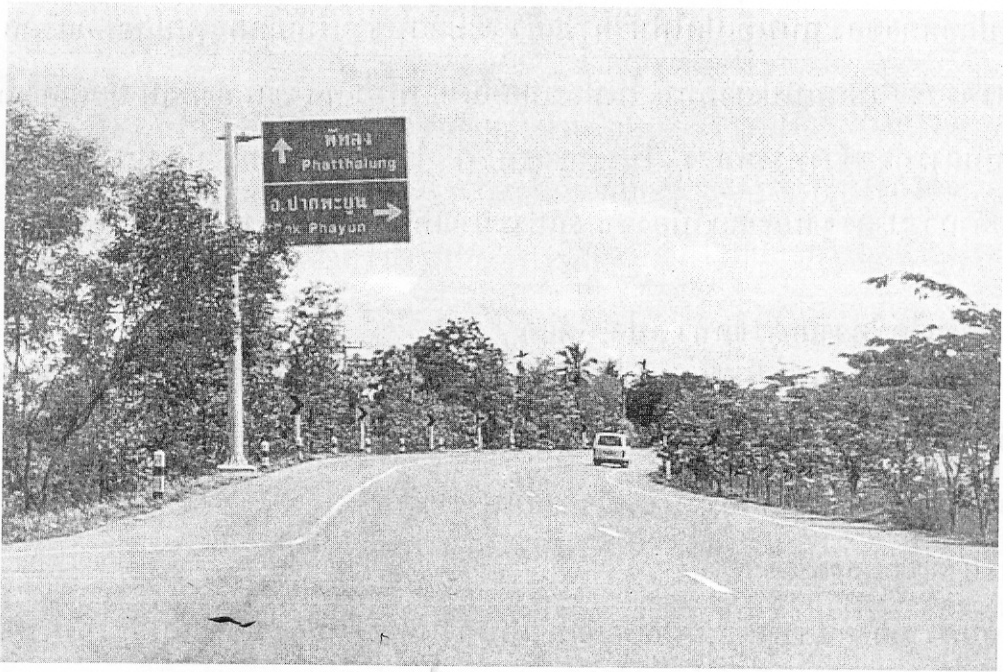
ชอบเกี่ยวกับการว่าจ้างออกแบบก่อสร้างและบำรุงรักษาถนน เกิดความตระหนักถึงเรื่องหลักการที่ดีในเรื่องความปลอดภัยบนถนน

1.4 การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนนแตกต่างกับการสืบค้นหาสาเหตุของอุบัติเหตุอย่างไร

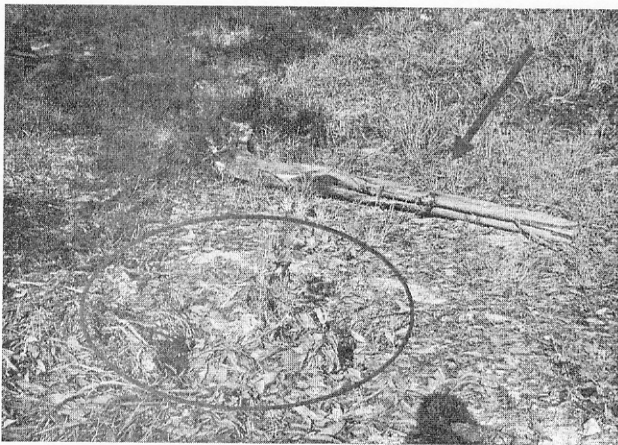
การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน เป็นการจัดการปัญหาอุบัติเหตุ โดยนำหลักการและประสบการณ์ที่ได้จากการสืบค้นและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุในจุดหรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง (Accident Investigation and Blackspot Improvement) ซึ่งเป็นวิธีการตามแก้ปัญหา (Reactive Approach) มาใช้ในเชิงรุก (Proactive Approach) ตปถ. เป็นวิธีการที่ช่วยให้มองเห็น “อันตราย” และดำเนินการแก้ไข ก่อนที่สิ่งอันตรายดังกล่าว จะนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุ การเสียชีวิตหรือบาดเจ็บ ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหามากกว่าการตามแก้ปัญหา ตปถ. จึงเกี่ยวข้องกับตรวจสอบความปลอดภัยของโครงการที่อยู่ระหว่างการศึกษา ออกแบบ หรือโครงการที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง หรือโครงการที่ก่อสร้างเสร็จแล้วและกำลังจะเปิดให้บริการ รวมถึงถนนที่เปิดให้บริการแล้ว ในขณะที่การแก้ไขจุดอันตราย จะดำเนินการเฉพาะในโครงข่ายถนนที่เปิดให้บริการแล้ว และในบริเวณจุดที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม วิธีการทั้งสองวิธีต่างก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการให้ระบบถนนมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

1.5 ทำไมจึงจำเป็นต้องทำการตรวจสอบความปลอดภัยทางถนน

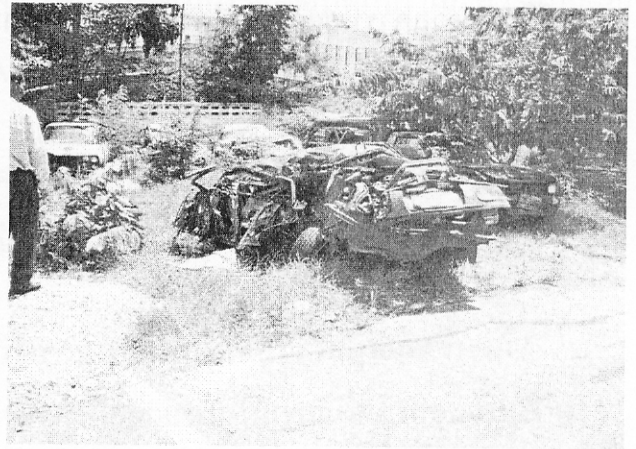
ปัญหาอุบัติเหตุการจราจรเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ซึ่งได้รับความสนใจจากรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างถนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมทางหลวงได้เริ่มให้ความสนใจกับความปลอดภัยทางถนนมากขึ้น ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ การออกแบบถนนในสมัยก่อนมักจะจำกัดอยู่เพียงเพื่อ “ให้รถวิ่งอยู่บนถนน” เท่านั้น เช่น ในกรณีของคันทางที่สูงและออกแบบให้มีความลาดเท่ากับ 2 : 1 ถ้าผู้ขับขี่เกิดพลาดพลั้งเกิดอุบัติเหตุก็มักจะเกิดการบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตได้ เนื่องจากขาดสิ่งป้องกันในกรณีที่ตกข้างทาง ซึ่งอาจทำให้รถพลิกคว่ำ ชนต้นไม้หรือวัตถุแข็งหรือตกลงในน้ำ ต่อมาในระยะหลัง ๆ ได้มีการติดตั้งราวกันอันตรายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งช่วยป้องกันผู้ขับขี่ที่เกิดอุบัติเหตุได้ในระดับหนึ่ง แต่สภาพแวดล้อมสองข้างทางก็ยังคงเป็นอันตรายอยู่ เนื่องจากใน “เขตปลอดภัย” ยังมีเสาไฟฟ้า เสาป้าย ต้นไม้ ฯลฯ ที่เป็นอันตรายต่อผู้ขับขี่ที่เกิดอุบัติเหตุ

รูปที่ 1.3 : ป้ายจำนวนมากที่อยู่ใน “เขตปลอดภัย” เป็นอันตรายต่อผู้ขับขี่ที่พลาดพลั้ง

รูปที่ 1.4 : ลักษณะและขนาดของต้นไม้ที่ถูกชน
ในลักษณะถอนราก ถอนโคน
ซึ่งแสดงว่า อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้น
มีความรุนแรงเพียงใด

รูปที่ 1.5 : สภาพของรถคันที่เกิดอุบัติเหตุ
จะเห็นว่าเป็นอุบัติเหตุที่รุนแรงมาก
มีผู้เสียชีวิต 6 ราย

การตรวจสอบความปลอดภัยทางถนนช่วยให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของถนนเด่นชัดขึ้น และทำให้ “ความปลอดภัยทางถนน” มีความสำคัญเท่ากับปัจจัยอื่น ๆ ในการออกแบบถนน ในกรณีของถนนที่ใช้งานอยู่แล้ว ตปถ. สามารถชี้ให้เห็นปัญหาความปลอดภัย ซึ่งถ้าได้รับการแก้ไขก็จะทำให้ถนนดังกล่าวปลอดภัยขึ้นสำหรับผู้ใช้ สำหรับในประเทศไทย การตรวจ-

สอบความปลอดภัยของ ถนนที่เปิดให้บริการแล้ว จะมีส่วนช่วยให้เกิดความปลอดภัยในการสัญจรได้มากกว่าการตรวจสอบถนนประเภทนี้ ในประเทศอื่นบางประเทศ เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย เนื่องจากการออกแบบการก่อสร้างทางหลวง ในระยะแรก ๆ ในประเทศไทย มักเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำสุด หรือต่ำกว่ามาตรฐานสากล เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัด ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดจากการจัดทำ ตปถ. ได้แก่

- ถนนที่ออกแบบใหม่ จะมีความปลอดภัยมากขึ้น
- ลดโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุในโครงข่ายถนนโดยรวม
- ลดการบาดเจ็บและเสียชีวิต
- ยกกระดับความสำคัญของความปลอดภัยทางถนนให้เท่าเทียมกับปัจจัยอื่น ๆ ในการออกแบบ
- ทำให้ผู้ออกแบบและผู้เกี่ยวข้องกับการออกแบบคำนึงถึงผู้ใช้ถนนทุกประเภท
- ช่วยลดค่าใช้จ่ายโดยรวมที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติ ซึ่งรวมถึงความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจากอุบัติเหตุ จากการหยุดชะงักของการจราจร และการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ